

Tichá, Zdeňka

[Konáč z Hodiškova, Mikuláš. Pravidlo lidského života]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1962, vol. 11, iss. D9, pp. 285-286

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107476>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nosti by si zasloužila v této antologii Sicílie, podle D'Ancony kolébka italského lyrického zpěvu, který se odtud domněle rozšířil po celém Apeninském poloostrově. I zde je často tvůrcem lidové písně — jak ostatně všude na italském Jihu — jednotlivec v rozporu se společností, ať psanec, bandita stíhaný zákony nebo prodejná žena (*stornelli di meretrici*). Na Sardinii se *strambotti* a *stornelli* nazývají *mutos* s veršem obvykle sedmislabičným a rozdělené na dvě části (*istèria, torrada*), buď samostatně nebo tvořící významový celek. Vliv umělé, městské nebo dvorské poezie bývá i zde tím patrnější, čím je určitá oblast vzdálenější od významných kulturních středisek, obvykle však ustrne ve stylistickou konvenci, uzpůsobenou ovšem lidovému citění a nazírání: písňová tvorba, ani temperamentně vášnivá, ani mužsky dobovvačná, vyznačuje se spíše ženskými rysy rezignované melancholie, střídámé náznakovosti a citové zdrženlivosti. Výbor je uzavřen ukázkami z folklórní poezie (ukolébavky, zaklínadla, říkánky, hádanky) a z vojenských písní počínajíc dobou italských bojů za svobodu (*Risorgimento*) až po druhou světovou válku.

Ve vysvětlujících poznámkách k závěrečné části svého výboru vychází Pasolini ze stejných teoretických předpokladů jako v úvodní stati a dopouští se stejného omylu tím, že považuje lidovou píseň za odnož umělého básnictví, aniž dostatečně přihlíží k jejím osobitým rysům a hodnotí esteticky její vyjadřovací zvláštnosti. Je to ostatně pojetí běžné na buržoazním Západě a podléhájí mu i pokrokoví umělci. Jinak však může tato antologie splnit své informační poslání, a to především díky zasvěcenému tlumočení některých ukázek a bystrým postřehům pořadatele, který jako básník dovede lidovou tvorbu přiblížit dnešnímu čtenáři.

Jaroslav Rosendorjský

Mikuláš Konáč z Hodíškova, **Pravidlo lidského života** (k vydání připravil Milan Kopecký, Památky staré literatury české sv. 24, Praha, NČSAV, 1961).

Jedním z úkolů české literární historie zabývající se starší literaturou je studium 15. a 16. století. Předpokladem úspěšného studia je samozřejmě poznání materiálu z tohoto období, a to v co největší úplnosti. K tomuto cíli je zaměřen i vydavatelský plán knižnice Památky staré literatury české, jak ukazují edice z posledních let (H o d u r o v o — H o r á k o v o — vydání L é r y h o *Historie o plavení se do Ameriky, kteráž i Brasilia slove*, 1957; K o l á r o v a edice *Frantové a grobiáni*, 1959; moje edice *Veršovaných skladeb Neuberského sborníku*, 1960), mezi něž patří i K o p e c k é h o vydání K o n á č o v a *Pravidla lidského života*.

Kladně je třeba hodnotit již samu volbu edice z autora, jímž se vydavatel zabývá delší dobu, jak ukazuje několik jeho článků, i práce rozsáhlejší. Význam Konáčova Pravidla pro svou dobu i pro období novější je nepochybný a také autor, či lépe překladatel Mikuláš Konáč si zasluhuje větší pozornosti, než jaké se mu donedávna dostávalo: nebyl totiž pokládán za zvlášt pozoruhodnou osobnost v českém literárním životě 16. století a zejména nebyl docňován jako vydavatel a jako tiskař. Jeho jméno bylo zastíněno jménem Veleslavinovým a teprve Kopecký ukazuje ve svých pracích, že Konáč je obdobně výraznou i významnou postavou v první polovině 16. století, jako byl Veleslavín v polovině druhé.

V úvodní stati vydavatel nejprve přibližuje čtenáři životní osudy autorovy a jeho činnost jako spisovatele, překladatele i vydavatele, pak sleduje historii tématu Konáčova Pravidla lidského života z orientálního prostředí až po Konáčův překlad, vztah Konáčova díla k latinské verzi (Jan z Capuy, *Directorium vitae humanae*), upozorňuje na některé rysy Konáčova jazyka a v závěru připomíná i novočeské zpracování bajek Bidpajových (v Pravidle = Sendbarových). V těchto úvodních výkladech pokládám za důležité zejména Kopeckého snahu o přesné zařazení Konáče do literárního procesu, neboť jde o postavu, která stojí na pomezí mezi středověkem a renesancí a ve své činnosti ztělesňuje tuto přechodnou epochu obdobně jako ji také odráží např. literární dílo Hynka z Poděbrad. Přesné určení místa, které zaujmají významné osobnosti našeho literárního života v onom přechodném období je nutné proto, abychom mohli co nejspolehlivěji stanovit, kdy lze u nás hovořit již o literatuře renesanční, kterými prostředky byla tato literatura u nás připravována, jak se nově vznikající tvorba onoho přechodného období vyrovnávala s tradičními uměleckými postupy, které přežívaly v skladbách vrcholného středověku znova uváděných do oběhu po husitských válkách atp. Kopecký umísťuje Konáče do literárního procesu v podstatě dříve. Měl by však mnohem opatrněji zacházet s pojmem *renesance* zejména tam, kde klade rovnítko mezi „zdravou smyslovostí“ a „renesancí“ (str. 16). Ne každá „zdravá smyslovost“ totiž je projevem renesančním — podle

toho by pak musel být dílem renesančním např. veršovaný rytířský „román“ *Tristram a Izalda*. Kromě toho zasluhují si pozornosti Kopeckého výklady některých rysů umělecké metody díla. Především vydavatel správně hodnotí kompozici jednotlivých kapitol *Pravidla*, která vskutku je někdy složitá natolik, že jen stěží můžeme sledovat hlavní dějové pásmo. Lze souhlasit i s Kopeckého názorem, že Konáčova schopnost vyjadřovací, jeho čeština si zaslouží bedlivě pozornosti přesto, že je ještě značně vzdálena češtině veleslavínské. Je však zajímavé, že čteme-li Konáčovu předmluvu k *Pravidlu* (dedikaci) a srovnáme-li ji po jazykové stránce (zejména syntax) s překladem *Pravidla*, jeví se předmluva jako méně obratná. Zdá se, že Konáč (byť Kopecký upozorňuje na to, že v jeho doslovném překladu jsou latinismy ve větné vazbě) dovedl lépe překládat než sám tvořit. Jistě by bylo dobře zamyslet se nad tímto jevem, neboť — jde-li o jev v celém Konáčově díle — vedla by tato skutečnost oprávněně k nepříliš příznivému pohledu na Konáčovo jazykové umění. Vzhledem k tomu, že překladatelská činnost nebyla u Konáčových současníků nikterak druhořadou činností, stálo by alespoň za stručnou zmínku, jaké místo v tomto odvětví literární tvorby zaujímá dílo Konáčovo. Jde nejen o srovnání např. s překlady Hynka z Poděbrad, které jsou jiného typu než překlady Mikuláše Konáče (nejsou doslovné), ale o srovnání s překladatelskou činností našich humanistů. Zmínit se o Konáčově způsobu překládání by bylo potřebí i proto, že nepochybně některé umělecké rysy jsou důsledkem toho, že jde o překlad; nesporně by bylo zajímavé i potřebné ukázat, jak se Konáčův překlad začlenil do domácího kontextu. Abych uvedla alespoň jeden příklad: za pozornost by stálo vysledovat, jak Konáč užívá opakování. Hned v první kapitole (str. 49–50 Kopeckého edice) o Beroziášovi je mj. využito anaforického opakování obratu „duše má“, které má silnou estetickou působivost a podtrhuje i obsahovou stránku uvedeně pasáže. A právě anaforického opakování nebylo užito jen v citované pasáži, ale objevuje se i na jiných místech v *Pravidle*.

Pokud jde o průvodní aparát Kopeckého edice, je třeba ocenit zejména péči, s níž se vydavatel vyrovnával s jazykovou úpravou textu a s níž pořídil vysvětlivky k edici *Pravidla* lidského života. Velké nároky zřejmě kladly na vydavatele vysvětlivky, a to proto, že mnohde jsou u Konáče zkomolena jména a jeho historické údaje nejsou přesné.

Kopeckého edice je dalším krokem k poznání literatury 16. století, a to nejen pro badatele, ale i pro širší okruh čtenářů, kterým zpřístupňuje zajímavé dílo autora většinou jim až dosud neznámého. Edice bude sloužit i jazykovědcům (např. při řešení problémů kvantity v 16. století). Nepochybně si jí všimnou i folkloristé, neboť (byť jen velmi stručně) upozorňuje na putování látek z tzv. literatury vyšší do folkloru. A měli by si ji přečíst i zájemci o literaturu novější, neboť ukazuje, jak staré látky oplodňovaly i literaturu „novou“. Škoda jen, že knize nebyla věnována větší péče v NČSAV, které se mělo postarat o lepší papír na knihu, a také o lepší technické provedení obrázkového doprovodu knihy.

Zdeňka Tichá